

Nikolay Vasilyeviç Qoqol

MÜFƏTTİŞ

Tərcüməçi:
Sabit Rəhman

qanun nəşriyyatı

Никола́й Васи́льевич Го́голь

РЕВИЗОР

“Müfəttiş” dahi rus yazıçısı Qoqolun 5 pərdəli komediyasıdır. Əsər Puşkinin təsiri ilə qələmə alınmışdır. Belə ki, Puşkin o dövrdə çoxlarının özünü müfəttiş kimi qələmə verib saxtakarlıq və özbaşınalıqlara yol verməsi haqda Qoqola söhbət açır. Qoqol da bu mövzudan ilhamlanaraq bu möhtəşəm əsəri yazmağa başlayır. Əsərdə saxtakar birinin müfəttiş adıyla özbaşınalıqlar törətməsi, kənd əhalisi bunu anladıqda isə gerçək müfəttişin kəndə təşrif buyurması sadə dillə əks olunub.

Николáй Васíльевич Гóголь РЕВИЗОР
Nikolay Vasilyevich Qoqol MÜFƏTTİŞ
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 128 səh.

Janr: komediya
Ölçü: 120x185 mm
Cild: yumşaq
Çapa imzalandı: 06.11.2024

Naşir: Şahbaz Xuduğlu
Tərcüməçi: Sabit Rəhman
Texniki redaktor: Aygül Yelmarlı
Mətn dizaynı: Rahilə Şamil
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı
İstanbul Copyright Awards-ın qalibi
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-577-71-6

© Qanun Nəşriyyatı, 2018; 2024
© Николáй Васíльевич Гóголь, 1836

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

5 pərdəli 52 gəlişli KOMEDİYA

İŞTİRAK EDƏNLƏR:

Anton Antonoviç Skvoznik-Dmuxanovski –
bələdiyyə rəisi
Anna Andreyevna – onun arvadı
Marya Antonovna – onun qızı
Luka Lukiç Xlopov – məktəblər müdiri
Onun arvadı
Ammos Fyodoroviç Lyapkin-Tyapkin – məhkəmə sədri
Artemi Filippoviç Zemlyanika – xeyriyyə müəssisələri
rəisi
İvan Kuzmiç – poçt müdiri
Pyotr İvanoviç Dobçinski
Pyotr Ivanoviç Bobçinski } şəhər mülkədarları
İvan Aleksandroviç Xlestakov – Peterburqdan gəlmiş
çinovnik
Osip – onun nökəri
Xristian İvanoviç Hibner – qəza həkimi
Fyodor Andreyeviç Lyulyukov
İvan Lazareviç Rastakovski } istifaya çıxmış
çinovniklər, şəhərin hörmətli adamları
Stepan İvanoviç Korobkin
Stepan İliç Uxovertov – pristav
Svistunov
Puqovitsın } polislər
Derjimorda

Abdulin – tacir

Fevronya Petrovna Poşlyopkina – çilingər arvadı

Unter – zabit arvadı

Mişka – bələdiyyə rəisinin nöqəri

Meyxana xidmətçisi, qonaqlar, tacirlər və qeyriləri

XARAKTERLƏR VƏ PALTARLAR

Aktyor cənablar üçün qeydlər:

Bələdiyyə rəisi – vəzifələrdə qocalmış, özünə görə ağıllı bir adam. Rüşvətخور olduğuna baxmayaraq, özünü abırılı aparır. Çox ciddidir, bir az da iş görməyib, çoxdanışan adamlara bənzərliyi var. Bərkdən danışmır, yavaşdan da danışmır, çoxdanışan deyil, azdanışan da deyil; onun hər sözü əhəmiyyətlidir. Ağır xidmətə lap aşağı vəzifələrdən başlayan bütün adamlarda olduğu kimi, onun da siması kobuddur və üzünün xətləri kəskindir. Bütün kobud ruhlu adamlar kimi, o da qorxudan sevincə, alçaqlıqdan təkəbbür göstərməyə çox sürətlə keçir. O, adəti üzrə, ilgəkli mundir və mahmızlı uzunboğaz çəkmə geyir. Qırıq saçlarına dən düşmüşdür.

Anna Andreyevna – onun arvadıdır, işvəkar əyalət xanıdır. Hələ o qədər də qocalmamışdır. Yarı roman və albomlarla, yarı da atası evində ailə və ev işlərində tərbiyə almış bir qadıdır. Hər şeylə maraqlanır, yeri düşəndə şöhrəti ilə fəxr edir. Əri ona qaytarmağa cavab tapmadığı üçün bəzən ərinə hakim kəsilir. Ancaq bu hakimlik yalnız xırda işlərdə özünü göstərir və bu da töhmətlərdən, ələ salmaqdan ibarət olur. Pyes boyu dörd dəfə paltarını dəyişir.

Xlestakov – 23 yaşlı incə və arıq bir cavandır, bir az axmaq təhərdir. Belə adamları yelbeyin adlandırırlar. İdarələrdə bu kimi adamları başiboş deyə çağırırdılar. Danışığı və hərəkəti mühakiməsizdir. O öz diqqətini bir fikrin üzərində çox saxlaya bilmir. Danışığı qırıq-qırıqdır. Söz ağzından gözlənilmədən

çıxır. Bu rolu ifa edən özünü nə qədər təmizürəkli və sadə apar-sa, o qədər çox müvəffəq olar. Moda üzrə geyinmişdir.

Osip – adətən, yaşı keçmiş bütün nöqərlərə bənzəyir. Bu nöqər ciddi danışır; danışanda bir az aşağı baxır. Çoxdanışandır və ağası üçün öz-özünə əxlaq dərsi verməyi sevir. Səsi hər zaman bir qaydada çıxır, ağası ilə danışanda kəskin və bir az da kobud bir ifadə alır. O öz ağasından ağıllıdır və buna görə də hər şeyi ağasından tez başa düşür. Ancaq çox danışmağı sevmir. Paltarları boz və ya göy rəngli çox geyilmiş sürtükdan ibarətdir.

Bobçinski və Dobçinski – hər ikisi alçaqboy və gödəkdir. Hər şeylə maraqlanırlar. Bir-birinə çox bənzəyirlər. Hər ikisinin bir azca yoğun qarınları var. Hər ikisi tez-tez danışdıqda əl-ayaqlarını oynadır. Dobçinski Bobçinskiyə bir az uca və ciddidir. Ancaq Bobçinski Dobçinskiyə daha nəzakətli və çevikdir.

Lyapkin-Tyapkin – məhkəmə sədridir, beş və ya altı kitab oxuduğundan bir az düşüncəlidir. Hər sözdən məna çıxarmağı sevir. Ona görə də hər sözünü ölçüb-biçir. Bu rolu oynayan simasında hər zaman mənalı ifadə saxlamalıdır. Sözləri uzadaraq yoğun səslə və əvvəlcə fısıldayıb, sonra zəng vuran köhnə saatlar kimi xırıltı ilə danışır.

Zemlyanika – xeyriyyə müəssisələri rəisidir. Çox yoğun, yəndəmsiz və kobud bir adamdır. Bununla bərabər, çox hiyləgər və diribaşdır. Çox qulluq göstərən və boş-boşuna ora-bura qaçan bir adamdır.

Poçt müdiri – son dərəcə sadədil və sadələvh bir adamdır.

O biri rollar xüsusi izahat tələb etmir. Onların orijinalları hər zaman göz qabağındadır. Aktyor cənabları xüsusən son səhnəyə fikir verməlidir. Son deyilən söz hamını birdən elektrik cərəyanı kimi titrətməlidir. Bütün dəstə bir an içərisində vəziyyətini dəyişməlidir. Təəccüb səsi bütün qadınlardan bir köksdən çıxan kimi çıxmalıdır. Bu qeyd etdiklərimizin yerinə yetirilməməsi nəticəsində bütün təsir itə bilər.

Sifətin əyridirsə, aynanın nə təqsiri?

Atalar sözü

BİRİNCİ PƏRDƏ

Bələdiyyə rəisinin evində bir otaq

BİRİNCİ GƏLIŞ

Bələdiyyə rəisi, xeyriyyə müəssisələri rəisi, məktəblər müdiri, məhkəmə sədri, pristav, həkim, iki kvartalını.

Bələdiyyə rəisi. Həzərat! Mən sizi pis bir xəbər vermək üçün dəvət eləmişəm. Bizə müfəttiş gəlir.

Ammos Fyodoroviç. Necə yəni müfəttiş?

Artemi Filippoviç. Necə yəni müfəttiş?

Bələdiyyə rəisi. Peterburqdan gizli bir müfəttiş, özü də gizli bir tapşırıqla.

Ammos Fyodoroviç. Bir bax ha!

Artemi Filippoviç. Dərdimiz az idi, biri də buradan çıxdı.

Luka Lukiç. Yarəbbi! Özü də gizli tapşırıqla!

Bələdiyyə rəisi. Elə bil ki, mənim ürəyimə dammışdı. Bu gecə iki əcaib siçovul yuxuma girmişdi. Doğrusu, elə siçovul mən hələ ömrümdə görməmişdim: qara, yekə! Gəlib imsilədilər, sonra çıxıb getdilər. Andrey İvanoviç Çmıxovdan aldığı məktubu sizə oxuyacağam. Artemi Filippoviç, siz onu tanıyırsınız. Görün nə yazır: “Hörmətli dostum, kirvəm və əzizim (*məktuba cəld nəzər yetirərək yavaşıdan mırıldanır*), sənə xəbər verim ki...” hə, budur. “Bir də səni xəbərdar eləməyə tələsirəm ki, bütün quberniyanı, xüsusən bizim qəzanı təftiş eləmək üçün tapşırıq almış bir çinovnik gəlir. (*Eyhamla barmağını qaldırır.*) Mən bunu qeyri-rəsmi, ancaq ən mötəbər adamlardan eşitmişəm. Ağıllı olduğundan və əlinə keçəni buraxmağı sevmədiyindən başqaları kimi sənənin də xırda günahların olduğunu bilirəm. Ona görə də...” (*Dayanır.*) Hə, burası özümüzə aid sözlərdir... “odur ki ehtiyatlı olmağı sənə məsləhət görürəm; çünki o, hər saat gələ bilər və bəlkə də, gəlib harada isə gizli ad ilə yaşayır... Dünən mən...” hə, daha buraları ailəvi məsələdir: “Bacım Anna Kirillovna öz əri ilə bizə gəlib. İvan Kirilloviç çox kökəlib və həmişə də skripka çalır...” və s. Bəli, deməli, vəziyyət belədir.

Ammos Fyodoroviç. Bəli, vəziyyət bu cür qeyri-adidir. Lap qeyri-adidir. Nə isə, bu iş nahaq yerə deyil.

Luka Lukiç. Nə üçün belədir, Anton Antonoviç?! Nə üçün bizə müfəttiş gəlir?

Bələdiyyə rəisi. Nə üçün? Görünür, taleyimiz belədir. (*Ah çəkir.*) Bu vaxta kimi, şükür Allaha, o biri şəhərlərə gedirdilər. İndi isə bizim şəhərin növbəsi çatıb.

Ammos Fyodoroviç. Anton Antonoviç! Mən belə düşünürəm ki, burada incə və daha çox siyasi səbəb var. Bu, o deməkdir ki, Rusiya... Bəli... müharibə eləmək istəyir və ona görə də nəzarət orada-burada xəyanət olub-olmadığını bilmək üçün çinovnik göndərir.

Bələdiyyə rəisi. Eh, bu hələ ağıllı adamdır! Gör hara gedib çıxdı! Qəza şəhərində xəyanət? Bu şəhər sərhəd kənarında-zadda deyil ki? Buradan lap üç il at çap, heç bir dövlətə gedib çata bilməzsən.

Ammos Fyodoroviç. Yox, mən sizə deyim ki, siz... siz yox... nəzarətin incə məqsədləri var, nə olsun ki uzaqdır, bu heç onun vecinə də gəlmir.

Bələdiyyə rəisi. Gəldi, gəlmədi, mən sizi, ağalar, xəbərdar elədim. Diqqət eləyin. Mən öz sahəmdə bəzi əmrlər vermişəm, sizə də məsləhət görürəm. Xüsusən sizə, Artemi Filippoviç! Şübhəsiz, gələn çinovnik hər şeydən əvvəl sizin ixtiyarınızda olan xəstəxanaya baxmaq istəyəcək. Ona görə də elə eləyin ki, ləyaqətli olsun. Xəstələrin papaqları təmiz olsun. Həmişə gəzdikləri kimi, dəmirçiyə oxşamasınlar.

Ammos Fyodoroviç. Əşi, bu, elə bir şey deyil. Başlarına təmiz papaq qoymaq olar.

Bələdiyyə rəisi. Bir də ki hər xəstənin başı üstündə latın dilində, ya da ki ayrı dildə kimin nə vaxt, hansı gündən, hansı tarixdən naxoşladığını yazıb vurmaq lazımdır. Bu, sizin işinizdir, Xristian İvanoviç!.. Sizin xəstələrin o cür bərk tütün çəkmələri də yaxşı deyil. Həmişə içəri girəndə adamı asqırmaq tutur. Az çəksələr yaxşıdır, yoxsa

elə bilərlər ki, onlara pis baxırlar, yaxud həkim müalicə eləməyi bacarmır.

Artemi Filippoviç. Yox! Müalicəyə gəldikdə biz Xristian İvanoviç ilə xüsusi yol tapmışıq. Nə qədər sadə yolla müalicə eləsən, o qədər yaxşıdır. Bahalı dərmanlar işlətmirik. Sadə adamdır, ölürsə, onsuz da öləcək, sağalır-sa, onsuz da sağalacaq. Onsuz da Xristian İvanoviç onların dərdlərini çətin başa düşür, rusca bir kəlmə də bilmir.

Xristian İvanoviç bir az “i” və bir az da “ye” hərfinə bənzər bir səs çıxarır.

Bələdiyyə rəisi. Sizə də, Ammos Fyodoroviç, məsləhət görürəm ki, məhkəməyə diqqət edəsiniz. Orada, adətən, şikayətçilər yığılan yerdə xidmətçilərin saxladıkları qaz və qaz balaları adamın ayağına dolaşır. Əlbəttə, ev təsərrüfatı düzəltmək hamı üçün yaxşıdır, xidmətçilər niyə düzəltməsinlər ki? Ancaq bu yerdə yaxşı deyil... Mən çoxdan sizə bu barədə demək istəyirdim, nə isə yadımdan çıxırdı.

Ammos Fyodoroviç. Mən elə günü bu gün əmr edərəm ki, onları mətbəxə aparsınlar. İstəyirsiniz, nahara buyurun.

Bələdiyyə rəisi. Bundan başqa, orada siz lap göz qabağında cürbəcür zir-zibil qurudursunuz. Kağız şkaflının üstündən də bir ov qamçısı asmısınız. Mən bilirəm ki, siz ovu sevirsiniz, amma hələlik o qamçını müvəqqəti oradan götürmək lazımdır. Müfəttiş gedəndən sonra yenə öz

yerindən asa bilərsiniz. Sizin müşaviriniz də, əlbəttə, ağıllı adamdır. Ancaq ondan elə qoxu gəlir ki, elə bil bu saat çaxır zavodundan çıxıb, bu da yaxşı deyil, mən bu barədə sizə çoxdan demək istəyirdim, nədənsə yadımdan çıxırdı. Əgər həqiqətən, öz dediyi kimi, bu iy onun anadangəlmə təbii iyidirsə, bunun əlacı var. Ona məsləhət görmək olar ki, soğan, sarımsaq, ya da ki ayrı bir şey yesin; bu barədə Xristian İvanoviç bəzi dərmanlarla kömək edə bilər.

Xristian İvanoviç yenə eyni səsi çıxarır.

Ammos Fyodoroviç. Yox, ondan bu iyi rədd eləmək mümkün deyil. Deyir ki, uşaqılıqda anası onu yerə yıxıb əzibdir, o zamandan bəri ondan araq iyi gəlir.

Bələdiyyə rəisi. Qərək, mən bu barədə sizi xəbərdar eləyirəm. Daxili tədbirlər və Andrey İvanoviçin məktubda dediyi günahlar haqqında mən bir söz deyə bilmərəm. Desəm də, qərribə çıxar; çünki elə adam yoxdur ki, onun az-çox günahı olmasın, bu iş Allah tərəfindən belə yaranıb. Volterçilər nahaq bunun əleyhinə danışirlar.

Ammos Fyodoroviç. Siz günah nəyə deyirsiniz, Anton Antonoviç?! Günah da var, günah da. Mən rüşvət aldığıma açıq-açığına hamıya deyirəm, amma necə rüşvət? Ov tulası, bu, tamamilə ayrı məsələdir.

Bələdiyyə rəisi. Ov tulası, ya ayrı şey – təfavütü yoxdur, hamısı rüşvətdir.

Ammos Fyodoroviç. Yox, Anton Antonoviç! Məsəl üçün, birisinin əgər təkcə kürkü beş yüz manat tutursa, hələ arvadına da bir şal...